

Sygn. akt II CSKP 807/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mariusz Łodko (przewodniczący)

SSN Ewa Stefańska

SSN Mariusz Załucki (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa R. spółki akcyjnej w W.
przeciwko K. T. i M. T.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
13 stycznia 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,
skargi kasacyjnej pozwanych
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 6 grudnia 2019 r., sygn. akt I ACa 223/19,

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt I a) w zakresie w którym
utrzymano nakaz zapłaty wydany przez Sąd Okręgowy
w Warszawie 6 września 2017 r. w sprawie o sygn. akt XXV Nc
676/17, oraz w pkt III w całości, i w tym zakresie przekazuje
sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego
rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powódka „R.” Spółka Akcyjna w restrukturyzacji w W. wniosła pozew w postępowaniu nakazowym z weksła przeciwko K. T. (wystawcy weksła) oraz M. T. (poręczycielowi wekslowemu) z żądaniem zasądzenia solidarnie od pozwanych kwoty 253 770,58 zł z ustawowymi odsetkami od 4 lipca 2015 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie 6 września 2017 r. wydał nakaz zapłaty zgodnie z żądaniem pozwu.

Po rozpoznaniu zarzutów pozwanych od nakazu zapłaty, w wyroku z 22 listopada 2018 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku uchylił nakaz zapłaty i oddalił powództwo w całości.

Sąd Okręgowy ustalił, że powódka i K. T. zawarli umowę o świadczenie usług dotyczącą kompletacji artykułów w magazynie centralnym spółki w G. przy ul. [...]. Pozwany był zobowiązany m.in. do rozładunku, przyjęcia i sprawdzenia towaru otrzymanego od dostawców pod względem ilościowym i jakościowym oraz ponosił pełną odpowiedzialność materialną za towar przyjęty do magazynu. Spoczywał na nim również obowiązek sporządzenia, na dzień rozpoczęcia inwentaryzacji, raportu i przygotowania towaru do spisu oraz jego obecności lub osoby przez niego pisemnie upoważnionej w czasie trwania inwentaryzacji. Ponadto pozwany ponosił pełną odpowiedzialność za działania i zaniechania osób trzecich, którymi się posługiwał przy wykonywaniu przedmiotu umowy, jak za swoje własne. Umowa została zawarta na czas nieokreślony i wchodziła w życie z dniem 1 lipca 2011 r. Pozwany zobowiązał się do udzielenia zabezpieczenia stanowiącego co najmniej równowartość 10% przeciętnej miesięcznej wartości zapasów towarów, z okresu 3 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc podpisania umowy, w postaci podpisanego przez siebie weksła *in blanco*, poręczonego przez co najmniej 2 osoby. Za zapłatę weksła poręczyli B. B. i M. T.

Pozwany wykonywał umowę. W listopadzie 2011 r. powódka przeniosła magazyn z ul. [...] na [...] w G.. Towar przewozili pracownicy powódki, natomiast pracownicy pozwanego pomagali przy załadunku. Nie wykonano wówczas inwentaryzacji towaru. K. T. był przekonany, że jest jedyną osobą mającą dostęp do

magazynu. Okazało się jednak, że była możliwość otworzenia bram do magazynu oraz drzwi ewakuacyjnych, zarówno od wewnątrz jak i z zewnątrz, z sąsiadującego magazynu prasy. Dlatego też miały do niego swobodny dostęp osoby pracujące w sąsiednim magazynie, w którym była składowana prasa należąca do powódki. W styczniu 2012 r. zmieniono dotychczasowy system komputerowy służący do kontroli stanu magazynów. Zmiana systemu nie została poprzedzona inwentaryzacją towarów, a dane stanów magazynowych zostały pobrane ze starego systemu.

Nowy system nie uwzględniał przy zliczaniu stanów magazynowych produktów sprzedanych w tzw. sprzedaży paragonowej, o czym pozwany dowiedział się w lipcu 2012 r. Pozwany zgłaszał problem ustnie pracownikom powódki, nie został on jednak rozwiązany i powód zrezygnował z tego sposobu sprzedaży. Od marca do czerwca 2012 r. do magazynu zarządzanego przez pozwanego, w ramach przesunięć międzymagazynowych, były przewożone towary z hurtowni podległych pod C. w O.. Po dostarczeniu do G. istniały różnice pomiędzy faktycznym stanem towaru dostarczonego do G., a ilościami towarów wskazanych w dokumentach przewozowych wystawionych w miejscu nadania.

Umowę pomiędzy stronami zmieniano aneksami z 19 marca, 1 kwietnia i 1 lipca 2012 r. Zmiany dotyczyły wysokości i sposobu naliczania wynagrodzenia pozwanego. W nocy z 10 na 11 maja 2012 r. pracownik pozwanego – D. S. - został złapany na wynoszeniu towaru z magazynu przy ul. [...]. W jego sprawie został wydany wyrok karny, w którym sprawca dobrowolnie poddał się karze.

Umowa została rozwiązana ze skutkiem na 31 października 2012 r. Na ten dzień nie została przeprowadzona inwentaryzacja magazynowanych towarów. W obecności pozwanego w połowie listopada 2012 r. został przeprowadzony spis z natury towarów znajdujących się w magazynie oraz wykonano wykaz różnic inwentaryzacyjnych występujących w listopadzie 2012 r.

Dnia 12 listopada 2012 r. pozwany K. T. wystawił powódce fakturę VAT na kwotę 35 277,96 zł tytułem usługi magazynowej.

Na podstawie inwentaryzacji stwierdzono niedobór inwentaryzacyjny na kwotę 197 098,12 zł, przy przyjęciu nadwyżki w kwocie 1 566 965,37 zł, niedoboru

w kwocie 1 813 428,11 zł i wartości zapasu, który przy wprowadzaniu był równy „0” w kwocie 49 364,62 zł.

Dnia 17 stycznia 2013 r. powódka wystawiła pozwanemu notę obciążeniową na kwotę 197 098,12 zł za straty w majątku obrotowym, z którą pozwany się nie zgodził. Pozwany przesłał powódce własną notę obciążeniową na kwotę 80 277,96 zł oraz wezwał ją do zwrotu weksla *in blanco*, wystawionego jego zdaniem jedynie na zabezpieczenie roszczeń odnośnie magazynu przy ul. [...].

Dnia 3 czerwca 2015 r. w W. powódka uzupełniła weksel *in blanco* podpisany przez K. T., poprzez wpisanie sumy wekslowej na kwotę 253 770,58 zł z terminem płatności do 3 lipca 2015 r., płatnej w W., na zlecenie R. S.A.

Zgodnie z deklaracją wekslową pozwani upoważniali powódkę do wypełnienia weksla do wysokości pełnego zadłużenia, łącznie z przysługującymi opłatami, poniesionymi kosztami i odsetkami oraz opatrzenia go według własnego uznania datą i miejscem wystawienia, datą i miejscem płatności oraz klauzulą „bez protestu”, zawiadamiając o tym listem poleconym na 7 dni przed terminem płatności. Pismem z 3 czerwca 2015 r. powódka wezwała K. T. oraz M. T. do wykupienia weksla w terminie do 3 lipca 2015 r. Na kwotę wekslową składały się należność główna w wysokości 197 098,12 zł oraz odsetki naliczone do 3 czerwca 2015 r. w wysokości 56 672,46 zł.

Sąd Okręgowy ocenił, że weksel pod względem formalnym został prawidłowo wystawiony i przedstawiony pozwanym do zapłaty. Wskazał, iż w deklaracji nie odniesiono się do umowy poprzez sprecyzowanie miejsca jej wykonania. Pomimo tego, zarzut pozwanych, że weksel został wypełniony niezgodnie z deklaracją wekslową uznał za uzasadniony, albowiem powódka nie wykazała stanów magazynowych na marzec 2012 i 31 października 2012 r., a tym samym nie udowodniła wysokości niedoboru na dzień zakończenia umowy. Sąd pierwszej instancji uznał, że pozwani wykazali, iż nie ponoszą odpowiedzialności za niedobory stwierdzone w magazynie (art. 6 k.c.). Udostępniony pozwanemu magazyn nie posiadał zabezpieczeń, nowy system komputerowy do kontroli stanu magazynów nie odzwierciedlał rzeczywistego stanu towarów. W konsekwencji nie

można stwierdzić jakie były niedobory w momencie rozwiązania umowy i ich wartości.

Wyrokiem z 6 grudnia 2019 r. Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu Okręgowego i uchylił nakaz zapłaty jedynie w części dotyczącej ustawowych odsetek za opóźnienie.

Sąd drugiej instancji wskazał, że suma, jaką wpisała powódka na wekslu może być kwestionowana w tym sensie, że została ona wpisana niezgodnie z deklaracją wekslową, jednak to na pozwanym spoczywa ciężar dowodu w tym zakresie. W ocenie Sądu deklaracja wekslowa nie obejmowała miejsca wykonania umowy, zaś zgodne kontynuowanie wykonywania umowy w nowej lokalizacji świadczy o zamiarze objęcia nią przez strony także nowej lokalizacji. Sąd ten wskazał, że pozwany był zobowiązany do zarządzania, kontroli i ochrony towarów, zatem brak należytej ochrony magazynu nie obciąża powódki. Na podstawie umowy łączącej strony pozwany był zobowiązany do zapewnienia wszystkich niezbędnych zabezpieczeń bądź wypowiedzenia umowy, gdyby warunki konstrukcyjne budynku były nieodpowiednie, uniemożliwiające prawidłowe wykonania umowy.

Sąd Apelacyjny stwierdził ponadto, że pozwani nie udowodnili, że uwolnili się od odpowiedzialności z art. 471 k.c., w związku z czym uzasadniony jest także zarzut naruszenia tego przepisu. Sąd podkreślił, że jeżeli pozwani twierdzili, że nie ponoszą odpowiedzialności (ponieważ stan magazynowy w systemie nie odpowiada rzeczywistości), to powinni przedstawić własną dokumentację obrazującą prowadzenie gospodarki magazynowej w przedmiotowym okresie, którą zgodnie z postanowieniami umowy pozwany K. T. miał obowiązek prowadzić i która mogłaby wskazywać na rozbieżności wywołujące wątpliwości, co do rzetelności rozliczenia dokonanego przez powódkę.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego pozwani wywiedli skargę kasacyjną, w której zarzucili naruszenie procesowego (art. 232 zd. drugie, art. 234, 385 i 386 § 1 k.p.c.) i prawa materialnego (art. 76, art. 6 i art. 471 k.c., art. 10 i 17 Prawa wekslowego oraz art. 5 k.c.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Niektóre zarzuty skargi kasacyjnej okazały się o tyle zasadne, że orzeczenie Sądu Apelacyjnego należało uchylić.

W tym zakresie Sąd Najwyższy wskazuje jednak, iż nie potwierdziły się zarzuty skarżącego dotyczące podstawy kasacyjnej naruszenia prawa procesowego, które zresztą sformułowane zostały wadliwie i nie mogą być podstawą zarzutów kasacyjnych w zakresie, w jakim sformułowano to w skardze kasacyjnej. Sąd Najwyższy przypomina, iż zgodnie z brzmieniem art. 393³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Z kolei przepisy art. 232 zd. drugie, art. 234, 385 i 386 § 1 k.p.c. na które powołuje się skarżący i z których wywodzi błędną ocenę zgromadzonych w sprawie dowodów, nie dotyczą problematyki, która jest istotą sporu. W sprawie nie chodzi bowiem o dopuszczenie dowodu z urzędu, stosowanie domniemań prawnych czy podstawy procesowe orzekania sądu drugiej instancji. Istotą sporu był rozkład ciężaru dowodu, a więc ustalenie kogo obciążają negatywne skutki nieprzeprowadzenia określonych dowodów, zwłaszcza w kontekście wykazania stanów magazynowych i udowodnienia wysokości niedoboru na dzień zakończenia umowy. Zarzuty w tym zakresie, w sposób prawidłowy, skarżący sformułował w ramach drugiej podstawy kasacyjnej - naruszenia prawa materialnego.

W skardze kasacyjnej pozwani zarzucili przede wszystkim naruszenie art. 10 i 17 Prawa wekslowego w zw. z art. 6 i 471 k.c. W toku postępowania pozwani kwestionowali bowiem swoją odpowiedzialność wekslową, zarzucając, że wystawiony przez nich weksel *in blanco* został uzupełniony niezgodnie z porozumieniem wekslowym, kwestionując tym samym wysokość niedoboru w stanie magazynowym, a zatem niewykonanie zobowiązania ze stosunku podstawowego umowy o świadczenie usług. Przy ocenie zasadności ich stanowiska konieczne jest prześledzenie reguł odpowiedzialności wekslowej i rozważenie czy odpowiedzialność pozwanych wynikać winna wyłączeni ze zobowiązania wekslowego, czy też ze stosunku podstawowego (umowy o świadczenie usług).

W ocenie Sądu Najwyższego niniejszą sprawę należało ocenić na gruncie całokształtu stosunków prawnych łączących wystawcę weksla z wierzycielem. W tym zakresie Sąd Najwyższy podziela pogląd, iż weksel *in blanco* może być środkiem zabezpieczenia wierzytelności wynikających z różnorodnych stosunków prawnych. Zobowiązanie to ma charakter samodzielny i abstrakcyjny, a więc niezależny od podstawy prawnej, która spowodowała jego zaciągnięcie. Wręczając i przyjmując weksel strony obejmują bowiem swoją wolą jego funkcję zabezpieczającą, z której wynika, że inkorporowana w nim wierzytelność ma ułatwić zaspokojenie wierzyciela. Dochodząc wierzytelności wekslowej, wierzyciel nie musi wykazywać podstawy prawnej zobowiązania. Może powołać się tylko na treść weksla. Jednak w stosunkach między wystawcą a remitentem samodzielność zobowiązania wekslowego ulega złagodzeniu. Jeżeli zobowiązanie wekslowe jest ważne, wystawca może bowiem - w braku skutecznych zarzutów wekslowych - przeciwstawić zarzuty oparte na jego stosunkach osobistych z wierzycielem, czyli zarzutach dotyczących stosunku podstawowego (postanowienie SN z 10 kwietnia 2018 r., I CSK 732/17).

Przepisy Prawa wekslowego ograniczają rodzaj zarzutów, jakie mogą być podnoszone w sprawie zobowiązania wekslowego (art. 10 i 17 Prawa wekslowego). Ograniczenia te nie mają jednak zastosowania w przypadku, gdy wierzycielem wekslowym – tak jak w okolicznościach rozpoznawanej sprawy - pozostaje wierzyciel ze stosunku podstawowego. Wówczas dłużnik może podnosić zarówno zarzuty z deklaracji wekslowej (które dotyczą sposobu wypełnienia weksla i mogą prowadzić do obalenia jego ważności czy też w ogóle jego istnienia), jak i ze stosunku podstawowego (osobiste - w myśl prawa wekslowego), które z kolei mogą prowadzić do pozbawienia istniejącego i ważnego weksla skuteczności.

Pod pojęciem stosunku podstawowego rozumie się stosunek łączący wystawcę przy wekslu własnym z remitentem, z którego wynika wierzytelność stanowiąca przyczynę wystawienia weksla. Powołanie się przez wystawcę przy wekslu własnym na nieistnienie takiego zobowiązania lub inne sytuacje powodujące, że wierzycielowi roszczenie nie przysługuje jest skuteczne w stosunku do remitenta, mimo że nie byłoby skuteczne wobec posiadacza, który nabył weksel w drodze indosu działając w dobrej wierze.

Skuteczne podniesienie tego rodzaju zarzutów prowadzi do zniweczenia podstawy wystawienia weksla i wyłącza możliwość udzielenia ochrony osobie będącej wierzycielem lub twierdzącej, że jest wierzycielem. Samo wystawienie weksla nie pociąga za sobą powstania zobowiązania po stronie wystawcy weksla własnego, gdyż w relacji remitent (pierwszy wierzyciel) akceptant (dłużnik) istotne znaczenie ma także podstawa materialnoprawna takiego wystawienia wynikająca ze stosunku podstawowego (zob. wyrok SN z 20 kwietnia 2004 r., V CK 427/03)

Reguły odpowiedzialności wekslowej mają więc znaczenie dla możliwości obrony pozwanych jako dłużników wekslowych, w kontekście podstaw do kwestionowania wysokości wierzytelności stwierdzonej wekslem.

W orzecznictwie na tym tle wyrażono m.in. słuszny pogląd, iż przy rozpoznawaniu sporu na gruncie stosunku podstawowego to na stronie powodowej spoczywa ciężar wykazania zasadności roszczenia co do wysokości (wyrok SN z 22 października 2014 r., II CSK 657/13).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy, zdaniem Sądu Najwyższego, zakwestionowanie przez stronę pozwaną, że weksel został wypełniony niezgodnie z deklaracją wekslową, przeniosło ciężar dowodu na stronę powodową, która powinna wykazać zasadność swojego roszczenia co do wysokości. Nie ma w tym zakresie racji Sąd Apelacyjny, że to pozwani winni udowodnić, jaki był rzeczywisty stan magazynowy i wysokość niedoboru. Pozwani kwestionując samo istnienie lub rozmiar roszczenia wekslowego ze względu na jego związek ze stosunkiem podstawowym spowodowali, że spór między stronami przeniósł się z płaszczyzny stosunku wekslowego na płaszczyznę stosunku podstawowego, stanowiącego przyczynę wystawienia weksla. Wówczas to na stronie dochodzącej roszczenia ciąży obowiązek wykazania faktu, z którego wywodzi skutki prawne. Przy rozpoznawaniu sporu na gruncie stosunku podstawowego to na powódce spoczywa ciężar wykazania zasadności roszczenia co do wysokości. W takim procesie obowiązuje podstawowa zasada dotycząca rozkładu ciężaru dowodu (art. 6 k.c.). W sytuacji, gdy źródłem objętej zabezpieczeniem wekslowym wierzytelności jest niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków wynikających z łączącej strony umowy – tak jak

w niniejszej sprawie - dłużnik jest obowiązany podnieść zarzuty podważające istnienie objętej zabezpieczeniem wierzytelności, zaś wierzyciela obciąża powinność wykazania faktów uzasadniających powstanie wierzytelności, tj. spełnienia przesłanek określonych w art. 471 k.c.

Osoba, która wręczyła weksel *in blanco* – tak jak w okolicznościach sprawy - może zatem zarzucać odbiorcy, w zależności od okoliczności, całkowite lub częściowe niepowstanie zobowiązania wekslowego ze względu na wypełnienie otrzymanego weksla *in blanco* niezgodnie z upoważnieniem (zob. wyrok SN z 2 lutego 2018 r., II CSK 317/17). Podniesienie tego rodzaju zarzutów, w sprawie pomiędzy remitentem (pierwszy wierzyciel) i wystawcą weksla (dłużnik), skutkuje zaś zmianą rozkładu ciężaru dowodu. Ciężar dowodu istnienia i wysokości wierzytelności spoczywa na wierzycielu.

Nie ulega wątpliwości, że w procesie cywilnym ciężar dowodu stanowi wymaganie dostarczenia sądowi dowodów potwierdzających przytoczone fakty pod rygorem negatywnego rozstrzygnięcia sprawy. Przesłankami odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 471 k.c. są: zdarzenie, z którym związane jest niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania oraz szkoda i adekwatny związek przyczynowy między zdarzeniem a szkodą. Te wszystkie przesłanki muszą zostać spełnione łącznie, a więc brak zaistnienia chociażby jednej z nich wyłącza tę odpowiedzialność. Obowiązek ich wykazania spoczywa na wierzycielu (art. 6 k.c.), przy czym nie zachodzi domniemanie istnienia przesłanek kontraktowej odpowiedzialności odszkodowawczej. Istota normy zawartej w art. 471 k.c. wyraża się jedynie wykorzystaniem konstrukcji winy domniemanej, czego nie można utożsamiać z istnieniem domniemania wystąpienia przesłanek kontraktowej odpowiedzialności odszkodowawczej, których udowodnienie musi oczywiście nastąpić zgodnie z regułą wynikającą z art. 6 k.c. (zob. wyrok SN z 19 grudnia 1997 r., II CKN 531/97).

W tym świetle rację ma skarżący, że to powódka winna wykazać zasadność dochodzonego roszczenia co do wysokości. Odmienna koncepcja Sądu Apelacyjnego stała się podstawą uwzględnienia skargi kasacyjnej i sformułowanego w niej zarzutu naruszenia powyższych przepisów prawa

materialnego. Sąd odwoławczy ponownie rozpoznając sprawę rozważyć winien okoliczności, które decydować będą o odpowiedzialności pozwanych za niedobory których wartość obejmuje suma wekslowa z uwzględnieniem powyżej wskazanych reguł rozkładu ciężaru dowodu.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zaś na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.